

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами X Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 29 квітня 2020 року)

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 4 від 15.06.2020 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Олексенко Олена Андріївна – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 29 квітня 2020 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків, 2020. – 116 с.

©Харківський національний педагогічний
 університет імені Г.С. Сковороди, 2020
 ©Автори публікацій, 2020

Тіщенко Аліна Дмитрівна

Емансипація жінки у новелі О. Кобилянської «Меланхолійний вальс»: лексико-граматичний аспект..... **73**

Trofymchuk Tetiana Oleksandrivna

The Research Of Semantic Fields Of Ukrainian And English Slangs..... **76**

Чашика Яна Петрівна

Транспозиційні особливості форм дієслівного способу..... **81**

Чернецова Тетяна Сергіївна

Односкладні речення як ознака ідіостилу Володимира Лиса в романі «Століття Якова»..... **84**

Шершій Інна Олександрівна

Індивідуально-авторські новотвори у творчості Григора Михайловича Тютюнника..... **86**

Шевченко Юлія Дмитрівна

Авторська інтерпретація етноконцепту «Калина» в повісті О. Забужко «Казка про калинову сопілку»..... **88**

Штефан Анна В'ячеславівна

Відтворення південно-західного мовного колориту в романі Марії Матіос «Солодка Даруся»..... **89**

Яковлева Тетяна Володимирівна

Іменники з семантикою збірності в мовознавчій парадигмі..... **91**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА**Бабець Богдан Костянтинович**

Модель ідеального суспільства у творах В. Винниченка «Сонячна машина» та Ол. Гакслі «Прекрасний новий світ»..... **95**

Верман Максим Олександрович

Художній світ у романі Олеся Бердника «Зоряний корсар»..... **97**

Демиденко Ксенія Валеріївна

Детектив як жанр масової літератури..... **101**

184 с. **3. Дудик П.С.** Односкладні речення // Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За загальною редакцією І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1972. 514 с. **4. Лис Володимир** Століття Якова. Харків: Клуб «Сімейного дозвілля», 2010. 189 с.

Шершій Інна Олександрівна
Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. Н. В. Піддубна

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ НОВОТВОРИ У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРА МИХАЙЛОВИЧА ТЮТЮННИКА

Індивідуально-авторські (оказіональні) новотвори постійно перебувають у фокусі наукових зацікавлень дослідників. Фіксація й аналіз таких інновацій становлять важливе та перспективне завдання з погляду лексикографії, лінгвостилістики, словотвору, психолінгвістики та ін. [1, с. 209].

Індивідуально-авторський словотвір – потужний засіб емоційного увиразнення поетичного мовлення, невичерпне джерело збагачення лексики української мови [2, с. 16-23].

Предметом цього дослідження стали структурно-семантичні та граматичні особливості індивідуально-авторських новотворів, особливості їх функціонування у творчості Григора Тютюнника.

Поява оказіональних та потенційних лексичних одиниць зумовлена суто індивідуальними та психолінгвістичними факторами. Вони допомагають донести до реципієнта задум письменника, авторську комунікативну інтенцію, породжують у читача широку гаму асоціацій.

Григій Тютюнник – один з тих, хто використовував у своїй творчості індивідуально-авторські новотвори. Ідіостилю Григора Тютюнника, як підтверджують спостереження В. Калашника над мовою оповідання «Холодна м'ята», надто багатий на фольклорну символіку, зокрема в системі тропів, однак епітети, порівняння, метафори живописця правди, як назвав талановитого прозаїка Олесь Гончар, завжди своєрідні, індивідуально конотовані, позначені притаманною письменникові світлою зажурою, щемливою бентегою, щирістю образно втілених людських почуттів [3, с.85].

Новотвори Григора Тютюнника свідчать про його високу мовну майстерність. Неолексеми породжують експресію ліричності, урочистості, гумору й сатири, слугують основою для виникнення різноманітних стилістичних фігур і є потенційним джерелом збагачення словникового складу української мови.

Унаслідок суцільної вибірки з творів Григора Тютюнника було обрано індивідуально-авторські новотвори, що мають структурно-семантичні й граматичні особливості.

Безліч авторських новотворів зустрічаємо у описах природи, природних явищ. Письменник використовує зменшено-пестливі слова, зокрема, *курявичка*: «За ярками звернув на іншу стежину – свою... Вона майже зовсім «сховалася» у бугилі і подорожнику, обіч неї на травах не сіріла **курявичка**, збита людськими ногами: недовго жила стежка після того, як забули її люди» [4, с.22], маючи на увазі пил на траві.

Нерідко у своїх творах автор описував природу села, використовуючи елементи перебільшення, зокрема збільшено-згрубілі суфікси, напр.: *Іду полем, бур'янищами, раз по раз обминаючи глибокі вирви з-під снарядів, ледве не вицерть налиті каламутною талою водою – відлига вже третій день...* [4, с.319].

З метою перебільшення, підкреслення розміру дірок, Гр. Тютюнник використовує новотвір *діромаччя* зі збільшено-згрубілим суфіксом: «Коли сітка виставлена – зяє угорі **діромаччям**, тільки знизу ціла, залаштована ниткою, Коряк повертається до сторожки, вимітає звідти прілі гриби, що проросли по кутках і під примісткою ще восени, сушить, переколошкує сіно...» [4, с.63].

У оповіданні «Оддавали Катрю» автор зображує картину пізньої осені, використовуючи новотвір *засинювало*: «Пізньої осені, як листя в садах уже опало й зосталося тільки на бузку та на вершечках тополь, а далеко над голими полями часом **засинювало** хмари, мов на сніг, до хутірського лавочника Степана Безверхого приїхала з Донбасу наймолодша з трьох дочок Катря й оголосила, що виходить заміж» [4, с. 77]. Своїм новотвором автор передає осіннє небо, зовсім не схоже на літнє, а вже похмуре, сповнене синіх хмар.

Авторські новотвори знаходимо в репліці діда Лавріна, персонажа з новели «Зав'язь». Він запитує онука: «Куди це ти, парубче, **наджигурився?**» [4, с. 11]. Новотвір *наджигурився* за змістом означає «небуденно одягнувся, причесався».

Отже, кожен твір Григора Тютюнника містить чималу кількість індивідуально-авторських новотворів, якими письменник показує індивідуальність, незалежність, несхожість з іншими, водночас змальовує лихі часи, у які довелося жити героям його творів.

Тезаурус okazіональних лінгвоодиниць не просто виражає особливості індивідуально-авторського світобачення та світосприйняття, а й відображає реалії, актуалізовані в комунікативно-когнітивному просторі соціуму на певному історичному зрізі.

Література

1. **Вокальчук Г.** Здобутки і перспективи української індивідуально-авторської неографії / Галина Вокальчук // Незгасимий словосвіт : збірник наукових праць: на пошану професора Володимира Семеновича Калашника / [редактори-упорядники М. Філон, Т. Ларіна]; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків: Харківський національний

університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 208-217. **2. Гаврилюк Н.** Індивідуально-авторські новотвори в поетичному мовленні Б-І. Антонича та І. Калинця / Н. Гаврилюк, О. Федорчук // Лінгвостилістичні студії: наук. журн. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т філології та журналістики; [редкол. : С. К. Богдан (голов. ред.) та ін.]. - Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т, 2015. – Вип. 2. – С. 16-23. **3. Калашник В.С.** Студії з історії українського мовознавства та лінгвопоетики: збірник наукових праць.– Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016. – С. 79-86. **4. Тютюнник Г. М.** Вибрані твори: Оповідання. Повісті. / Передм. Б. Олійника. – К.: Дніпро, 1981. – 607 с.

***Шевченко Юлія Дмитрівна**
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., проф. О.О. Маленко*

АВТОРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕТНОКОНЦЕПТУ «КАЛИНА» В ПОВІСТІ О. ЗАБУЖКО «КАЗКА ПРО КАЛИНОВУ СОПІЛКУ»

«Казка про калинову сопілку» О. Забужко — це твір, в основі якого лежить українська народна казка «Калинова сопілка». Трансформуючи деякі сюжетні колізії цієї казки, письменниця залишає її етнографічність у відтворенні світогляду героїв, їхніх поведінкових та мовно-комунікативних характеристик. Це дає можливість досліджувати поданий текст у вимірі лінгвокультурології, цілком молодій галузі мовознавчої науки, яка вивчає й описує фрагменти концептуальної картини конкретних етносів як носіїв колективної свідомості та культури. На сьогодні це продуктивна дослідницька площина, що зумовлює актуальність нашої роботи, покликаної проаналізувати функцію українського етноконцепту «калина» у творенні лінгвокультурного простору повісті.

«Лінгвокультурологія – це наука, що виникла на перетині лінгвістики та культурології, і яка досліджує вияви культури народу, відображені та закріплені в мові» [4: 8]. В україністиці теоретико-практичні питання лінгвокультурології розроблені такими науковцями, як В. Жайворонок, С. Єрмоленко, В. Кононенко, О. Левченко, Л. Савченко, О. Тищенко та ін.

Одним зі стрижневих термінів лінгвокультурології є концепт. Цей термін має чимало дефініцій, однак ми зупинимо свою увагу на визначенні В. Кузнецова: «Концептом є загальний ментальний зміст<...>, те, що називають також смислом» [3; 21]. Серед багатьох різновидів концептів виділяють також етноконцепт як «узагальнену одиницю ментальних ресурсів певної етнокультури» [2], яка, відповідно, відображає й узагальнює світосприйняття людей, що належать до окремої нації.

У межах української художньої етносвідомості смислової значущості набув етноконцепт «калина», наділений символічною семантикою, що може бути відповідно декодованою представниками української лінгвокультури.